

บทที่ ๓

วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย

สังคมไทยเป็นสังคมเก่าแก่ที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน มีลักษณะ เป็นสังคมแบบเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่อาศัยและประกอบอาชีพทำนาแยกย้ายกันอยู่ตามชนบท มีลักษณะการผลิตอยู่ในขั้นปฐมภูมิหรือแบบดั้งเดิม รายได้ต่อหัวของประชากรอยู่ในเกณฑ์ต่ำ (Low Per-Capita Income) ความยากจน ประกอบกับการอยู่ห่างไกลติดต่อกับสังคมโลกภายนอกได้ยากลำบาก ทำให้โอกาสที่จะได้รู้ได้เห็นสังคมโลกภายนอก และการได้รับความคิดใหม่ๆ ตลอดจนงานที่จะได้รับการศึกษาของประชากรส่วนใหญ่จึงมีอยู่น้อย คนไทยส่วนใหญ่จึงไม่มีความทะเยอทะยานมากนัก มีนิสัยรักสงบและพอใจที่จะอยู่ในโลกแคบๆ ของตนมากกว่า

ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ในสังคมไทย สถาบันหลัก เช่น ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และระบบการปกครอง มีการสืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลายาวนานตั้งแต่โบราณ ในส่วนระบบการปกครอง แม้ว่าจะได้มีการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปการบริหารใหม่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีการเปลี่ยนแปลงระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นแบบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เนื้อแท้ก็ยังมีลักษณะเป็นแบบเดิมอยู่ กล่าวคือ มีลักษณะเป็นการปกครองที่มีการรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง และปกครองโดยกลุ่มบุคคลกลุ่มน้อย แม้ว่าอารยธรรมตะวันตกจะไหลบ่าเข้ามาในสังคมไทยในสมัยการล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจตะวันตก ก็มีอิทธิพลไม่มากนัก ทั้งนี้ก็เพราะไทยยังคงเป็นเสรี ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจการปกครองของชาติดังกล่าว คนไทยจึงมีอิสระที่จะเลือกรับเอาอารยธรรมบางอย่าง และปฏิเสธคตินิยมทางตะวันตกบางอย่างได้ โดยคงลักษณะดั้งเดิมของวัฒนธรรมประเพณีไทยไว้เป็นส่วนใหญ่

ด้วยเหตุนี้ สังคมไทยจึงมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นแบบดั้งเดิมของตนเอง ซึ่งเป็นผลจากประวัติศาสตร์และสภาพแวดล้อมพื้นฐาน รวมทั้งการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสถาบันหลักของสังคม ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ จากการศึกษาผลงานของนักรัฐศาสตร์หลายท่าน พบว่าเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของไทยดังกล่าวมีหลายประการด้วยกัน ที่สำคัญซึ่งมีความเกี่ยวข้องใกล้ชิด และมีอิทธิพลต่อการเมืองมาก หรืออีกนัยหนึ่งที่เป็นวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งทั้ง

น่าเชื่อว่าเป็นเช่นนั้นด้วย ได้แก่ ค่านิยมและความเชื่อ ดังนี้คือ

อิสระนิยม หรือปัจเจกนิยม อิสระในที่นี้หมายถึง การชอบตามใจตัวเอง ไม่ชอบอยู่ใต้กฎเกณฑ์ใดๆ ของสังคมแม้แต่กฎหมาย และไม่ชอบให้ใครมายุ่งเกี่ยวกับตนเอง ลักษณะอิสระนิยมของคนไทยนี้เกิดจากอิทธิพลของลักษณะของสังคมแบบกสิกรรม ผ่นวกกับแรงหนุนของศาสนาพุทธ และการถ่ายทอดปลูกฝังของครอบครัว กล่าวคือ การเป็นสังคมแบบกสิกรรมปลูกข้าว ทำให้คนไทยต้องแยกย้ายกระจายกันอยู่ ต้องพึ่งพาธรรมชาติ ดินฟ้าอากาศ แต่เพราะสังคมไทยโชคดีที่มีผืนแผ่นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีทรัพยากรมาก ภูมิอากาศอำนวยทำให้สามารถเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหารได้ผลดี แม้จะมีกรรมวิธีการผลิตเป็นแบบดั้งเดิมก็ยังช่วยทำให้คนไทยสามารถเลี้ยงชีพได้อย่างสบาย มีความอุดมสมบูรณ์ตามประสาสิกร สามารถอยู่ได้ตามลำพังโดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยญาติพี่น้องและเพื่อนฝูงคนอื่นมากนัก^๑

เพราะความเคยชินในการอยู่โดดเดี่ยวห่างไกลกันโดยลักษณะที่ตั้งของครอบครัว และความสามารถอยู่ได้ตามลำพังเช่นว่านี้ คนไทยจึงมีนิสัยรักอิสรภาพ ชอบอยู่ตัวคนเดียวกับครอบครัวและรักสงบ ค่านิยมในชีวิตดังกล่าวผสมกลมกลืน และได้รับแรงเอื้อหรือสนับสนุนจากอิทธิพลของศาสนาพุทธ และการถ่ายทอดด้านหนึ่งของครอบครัว ในส่วนแรกคือ ศาสนาพุทธนั้น ได้ปลูกฝังคนไทยให้มีปรัชญาชีวิตที่ถือว่า ชีวิตเป็นสิ่งไม่จีรัง และทุกข์หรือสุข บุญหรือกรรมเป็นเรื่องส่วนบุคคลซึ่งคนอื่นไม่เกี่ยว การรวมองค์การ หรือพรรคพวกไม่ช่วยให้ชีวิตดีขึ้นได้ ผลก็คือแต่ละคนจึงมีความคิดเพียงช่วยตนเองจะต้องหาวิถีทางเดินเองและตามใจตัวเอง^๒ ส่วนในด้านที่เกี่ยวกับครอบครัวนั้น จะปรากฏว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลในครอบครัวกับญาติพี่น้องของไทยจะมีลักษณะ "ตามสบาย" คือไม่ตายตัวมีลักษณะเป็นแบบง่ายๆ นอกจากเรื่องความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ รู้จักที่ต่ำที่สูงแล้ว ในเรื่องอื่นพ่อแม่ไม่ใช้วิธีบังคับเคร่งครัดหรือวาง

^๑ กมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคมไทย (กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๑๖), หน้า ๔๗.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

กฎเกณฑ์อย่างแน่นอนให้ถูกปฏิบัติ แต่จะสอนและทำเป็นตัวอย่าง^๗ ทั้งยังเลี้ยงลูกด้วยความรัก
 ทะนุถนอม มีความห่วงใยอย่างลึกซึ้ง และตามใจลูกมากพอสมควร นิสัยตามใจตัวเองและการ
 ไม่รู้จักระเบียบกฎเกณฑ์ของคนไทยจึงฝังแน่นมาตั้งแต่เล็ก คนไทยจึงมีบุคลิกภาพแบบปัจเจกนิยม
 สูง ขาดระเบียบวินัย รักอิสระเสรีสุดโต่ง ไม่ยอมให้คนอื่นมายุ่งเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของตน
 รวมทั้งไม่ต้องการบังคับจิตใจผู้อื่น ชอบทำตามใจตัวเองโดยไม่คำนึงถึงหลักเกณฑ์ของสังคม
 และแม้แต่ระเบียบกฎหมาย ไม่จริงจังกับชีวิต และไม่ชอบรวมกลุ่ม ไม่นิยมตั้งสมาคม องค์กร
 หรือสหพันธ์ทั้งหลาย ถือหลักต่างคนต่างอยู่ เช่นที่แสดงออกในสุภาษิตที่ว่า "บ้านใคร ใครอยู่
 อุใคร ใครนอน" หรือ "ธุระไม่ใช่" ในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นถือหลัก "เกรงใจ" กัน
 ซึ่งหมายถึงการไม่เรียกร้องบังคับให้คนอื่นทำในสิ่งที่เขาไม่ยอมทำ^๘

ค่านิยมในชีวิตดังกล่าวเหล่านี้ มีส่วนทำให้คนไทยไม่สนใจปัญหาของสังคมส่วนรวม
 จะเข้ายุ่งเกี่ยวก็เฉพาะแต่ที่เป็นประโยชน์หรือกระทบต่อตนเองโดยตรงเท่านั้น ซึ่งเป็นอุปสรรค
 ต่อการก่อตัวของพลังทางการเมือง ทั้งนี้เพราะพลังทางการเมืองจะมีโอกาสก่อตัวขึ้นมาเมื่อ
 เมื่อประชาชนในสังคม มีความสนใจกับสิ่งรอบๆ ตัว จริงจังกับทุกสิ่ง ชอบรวมกันเป็นกลุ่มหรือ
 องค์กรเพื่อถกเถียงและแก้ปัญหาเกี่ยวกับส่วนรวม^๙ นอกจากนี้ ยังทำให้คนไทยเป็นคนเฉย
 เมยไม่มีความคิดที่จะเรียกร้องและไม่คาดหวังอะไรจากรัฐบาล ไม่มีความกระตือรือร้นสนใจ
 เข้าไปมีอิทธิพลหรือมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครอง สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการ
 ปกครองแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ก็เพราะว่า การปกครองแบบนี้ต้องอาศัยการรวมกลุ่มกันเป็น
 พลังเพื่อต่อรองและถ่วงดุลย์อำนาจกันทางการเมือง และความกระตือรือร้นสนใจเข้ามีส่วนร่วม
 ในการปกครองของประชาชน

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

^๘ ประเสริฐ แยมกลุ่มพุ่ม, "ลักษณะประจำชาติในฐานะ เป็นปัจจัยกำบังอำนาจแห่ง
 ชาติ," คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พิมพ์เป็นการภายใน, ๒๕๑๔), ๑๓ ; อ้างใน
 กมล สมวิเชียร เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘.

^๙ พงศ์เพ็ญ สกุนตาทัย, ประชาธิปไตยกับกระบวนการเมืองในประเทศไทย
 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์ แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๖), หน้า ๒๗.

ยึดมั่นในตัวบุคคล เพราะสังคมไทย เป็นสังคมแบบเกษตรกรรม ดังที่เคยกล่าวมาแล้ว ไทยจึงมีลักษณะเด่นแบบสังคมเกษตรกรรมทั้งหลาย นั่นก็คือ การถือประเพณีเก่าๆ เป็นหลักในการดำเนินชีวิต ไม่มีกฎเกณฑ์และระเบียบของสังคมที่แน่นอน และการอาศัยสัมพันธ์ภาพช่วยเหลือกันในลักษณะ เป็นส่วนตัว หรือการอาศัยสัมพันธ์ภาพแบบ เครือญาติหรือเพื่อนฝูงผู้ใกล้ชิด เป็นเครื่องกำหนดความสัมพันธ์และไว้วางใจกัน^๖ โดยลักษณะ เช่นว่านี้ ประกอบกับค่านิยมที่ยึดมั่นในความซื่อสัตย์จงรักภักดี ความกตัญญู และความเคารพยกย่องในผู้มีอาวุโส ซึ่งจะได้กล่าวในลำดับต่อไป มีส่วนทำให้คนไทยเกิดค่านิยมยึดมั่นในตัวบุคคลอย่างมาก

ค่านิยมในชีวิตดังกล่าวนี้ผสมกลมกลืน และได้รับแรงหนุนจากอิทธิพลของระบบ "เจ้าพระเดชนายพระคุณ" (Patrimonial) ซึ่งหมายถึง^๗ ระบบที่ผู้ปกครองเป็น "เจ้าพระเดชนายพระคุณ" ของไพร่ฟ้าประชาชนทั้งหลาย และผู้ปกครองจะแต่งตั้งคณะผู้บริหารช่วยดำเนินกิจการของรัฐ ทั้งนี้คณะบริหารดังกล่าวจะตกอยู่ใต้การควบคุมโดยตรงของผู้ปกครอง ซึ่งเป็นลักษณะของระบบที่มีอยู่ในสังคมไทยสมัยโบราณ และยังคงมีอิทธิพลอยู่มากในปัจจุบัน ในระบบนี้ ผู้ปกครองหรือผู้บังคับบัญชา ถือว่า ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือลูกน้องเป็นบริวารส่วนตัว การปกครองบังคับบัญชาเป็นไปในลักษณะแม่เมตตาวารมี ทั้งนายและบริวารจะพึ่งพิงอาศัยซึ่งกันและกัน หรือมีสัมพันธ์ภาพระหว่างกันเป็นแบบต่างตอบแทน คือ บริวารหรือผู้น้อยปรนนิบัติรับใช้นาย

^๖ กมล สมวิเชียร, เรื่องเดิม, หน้า ๒๗.

^๗ Max Weber, Theory of Social and Economic Organization (New York: Oxford University Press, 1947), pp. 341 ff.; Reinhard Bendix, Max Weber: An Intellectual Portrait (Garden City: Doubleday & Company, Inc., 1960), pp. 329 ff; Quoted in Gabriel A. Almond and G. Bingham Powell, Jr., Comparative Politics: A Developmental Approach (Boston: Little, Brown and Company Limited, 1966), p. 44, and see also p. 48; และโปรดดู เศรษฐพร อูศรีพิทักษ์, "ฝรั่งมองไทย: สมัยใหม่แต่ไม่พัฒนา," วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ ๓ เล่มที่ ๒ (กุมภาพันธ์, ๒๕๑๗), ๑๒๖.

หรือผู้ใหญ่ เพื่อหวังอภิสิทธิ์ ความมั่นคงและหรือผลประโยชน์ตอบแทนอื่นๆ ส่วนนายอยู่ในฐานะผู้อุปถัมภ์ก็จะอาศัยบริวารเป็นฐานอำนาจสนับสนุน เสริมบารมี เพื่อสร้างอาณาจักรอิทธิพลของตนให้มั่นคงและใหญ่โตขึ้น เราจะสังเกตได้เสมอว่าในระบบราชการไทย ผู้บังคับบัญชาหรือผู้ใหญ่จะเลี้ยงลูกน้องไว้เพื่อเป็นฐานอำนาจรับใช้ตนเสมอ ฝ่ายลูกน้องก็หวังที่จะได้รับสิ่งตอบแทนจากการติดต่อกับผู้ใหญ่ที่มีอำนาจและคุ้มครองได้ สิ่งตอบแทนที่แรกกับความซื่อสัตย์จงรักภักดีของลูกน้อง คือ การป้อนบำเหน็จความชอบ การจัดหาตำแหน่งหน้าที่การงาน ตลอดจนการให้ความคุ้มครองและอภิสิทธิ์ต่างๆ แก่ลูกน้อง พฤติกรรมของผู้ใหญ่นี้ ทำให้กฎและระเบียบข้อบังคับต่างๆ และตลอดจนระบบคุณธรรม (Merit System) หรือความสามารถของบุคคลแทบไม่มีความสำคัญ และได้รับการปฏิบัติได้น้อยมาก เพราะความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้ผู้น้อยเป็นสิ่งสำคัญกว่า นอกจากนี้ยังมีการพยายามหลีกเลี่ยงกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่างๆ และมีการผ่อนปรนอะลุ่มอล่วยช่วยเหลือกันมาก การลงโทษ หรือบำเหน็จความชอบ หรือการที่ผู้น้อยจะได้ดีหรือร้ายอย่างไร ขึ้นอยู่กับอารมณ์ความรักใคร่ชอบพอสวนตัวของผู้ใหญ่ผู้มีอำนาจแทบทั้งสิ้น" ด้วยเหตุนี้ การวิ่งเต้นหาเส้นสายฝากตัวรับใช้ผู้ใหญ่ผู้มีอำนาจจึงมีมากในวงราชการไทย พฤติกรรมเช่นว่านี้ไม่ได้มีจำกัดอยู่แต่เฉพาะในหมู่ข้าราชการเท่านั้น โพร่ฟ้าประชาชนอื่นๆ ก็มีพฤติกรรมอยู่ในทำนองนี้เช่นเดียวกัน กล่าวได้ว่า ความนิยมฝากตัวรับใช้ผู้ใหญ่ผู้มีอำนาจหรือยึดบุคคลเป็นหลักดังกล่าวนี้เป็นค่านิยมประเพณีอย่างหนึ่งของสังคมไทย และค่านิยมประเพณีนี้เองที่มีส่วนทำให้คนไทยมีนิสัยคอยแต่จะขอรับอุปถัมภ์รับใช้ผู้มีอำนาจอยู่ร่ำไป อยู่ในลักษณะ "ตัวเป็นไทยแต่ใจเป็นทาส" ไม่มีความคิดริเริ่ม คอยรับฟังและปฏิบัติตามแต่คำสั่งอย่างเดียว ไม่กล้าถกเถียงหรือคัดค้านผู้ใหญ่ผู้มีอำนาจเข้าทำนอง "นายว่าข้าพฟลวย" หรือ "เมื่อเจ้าว่างามก็ต้องงามไปตามเจ้า" ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยากที่คนไทยจะลุกขึ้นต่อสู้คัดค้านการใช้อำนาจที่ไม่ชอบธรรมของผู้ปกครอง และต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมต่างๆ ของสังคมเอง

“โปรดดู เศรษฐพร อุศรีพิทักษ์, "ฝรั่งมองไทย: สมัยใหม่แต่ไม่พัฒนา,"

ในประการสำคัญ ความเคยชินและสำเนียงในอำนาจของผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจปกครอง ทำให้คนไทยมีความเชื่อมั่นว่า อนาคตและความรุ่งเรืองของประเทศขึ้นอยู่กับผู้ปกครอง ถ้าผู้ปกครองมีความสามารถเข้มแข็ง และเป็นผู้มีศีลธรรม บ้านเมืองก็จะอยู่รอดมีความสงบเรียบร้อยและความสมบูรณ์ แต่ถ้าเป็นไปในทางกลับกัน คือผู้ปกครองขาดความสามารถ ไม่เข้มแข็ง และไร้ศีลธรรม ประเทศชาติก็จะไม่มีทางอยู่รอด ขาดความสงบเรียบร้อย จะเกิดความอดอยากและเดือดร้อนในที่สุด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ คนไทยจะมีความเชื่อว่า ถ้าผู้นำดีแล้วไม่ว่าจะใช้ระบบอะไรบ้านเมืองก็เจริญได้ และหรือถ้าผู้นำดีแล้วย่อมทำให้ระบบและบ้านเมืองเจริญได้ ในขณะที่ประเทศที่พัฒนาแล้วถือว่า ถ้าระบบดีแล้วผู้บริหารย่อมดีตามไปด้วย^๔

เหตุการณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นชัดถึงค่านิยมในประการนี้ของคนไทย กล่าวคือ ประชาชนคนไทยโดยทั่วไป ไม่มีความพอใจในรัฐบาลชุดที่ปกครองอยู่ในขณะนั้น โดยเฉพาะตัวจอมพลประภาส และพันเอกณรงค์ ซึ่งแสดงอำนาจเผด็จการจะทำอะไรก็ได้หลายอย่าง ทั้งมีที่ท่าแสดงให้ทราบว่า จะเป็นทายาทผู้สืบอำนาจปกครองคนต่อไปอีกด้วย จึงทำให้คนไทยทั่วไป และแม้แต่หมู่ทหารด้วยกัน ก็มีความไม่พอใจอยู่ไม่น้อยเช่นเดียวกัน โดยเหตุฉะนี้ เมื่อมีการชักนำของนิสิตนักศึกษารวมทั้งปัญญาชนกลุ่มหนึ่งอันได้แก่คณาจารย์และสื่อมวลชนกลุ่มหนึ่ง การร่วมกันต่อสู้จึงได้เกิดขึ้น ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า เป้าหมายของการต่อสู้ที่แท้จริงมิใช่เป็นการต่อสู้กับระบบที่เป็นอยู่ แต่เป็นการต่อสู้เพื่อกำจัดตัวบุคคลที่ประชาชนทั่วไปไม่พอใจ และมองว่าเป็นตัวแทนของความเลวร้ายทั้งหลายในสังคมในขณะนั้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจน ค่าครองชีพที่ถีบตัวสูงขึ้น การคอร์ปชั่นในระบบราชการ โดยเข้าใจว่าถ้าหากกำจัดบุคคลระดับผู้นำซึ่งเป็นสิ่งเลวร้ายออกไปให้พ้นแล้ว ระบบทั้งระบบหรือสังคมก็จะดีขึ้นตามความเชื่อของคนไทยทั่วไป ดังที่กล่าวมาแล้วนั้นเอง มีบุคคลเพียงจำนวนน้อยเท่านั้นที่จะเข้าใจว่า การขจัดเพียงตัวบุคคลที่เลวร้าย โดยที่ระบบยังอยู่ในลักษณะเดิม ก็ไม่สามารถทำอะไรเปลี่ยนแปลงได้มากนัก หน้าซำระบบอาจจะกลืนบุคคลผู้นั้นให้เลวร้ายตามระบบนั้นๆ ได้ อย่างเช่นระบบราชการไทย ซึ่งปราศจากการเข้าไปตรวจสอบหรือควบคุม

^๔ กมล สมวิเชียร, เรื่องเดิม, หน้า ๖๔.

คมของประชาชน มีการคอร์ปชั่นเกิดขึ้นมาก ย่อมมีส่วนทำให้ข้าราชการทั่วๆ ไป เฉื่อยชา
เลหลังอำนาจ และเห็นว่า การคอร์ปชั่นเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน เป็นต้น

สภาพสังคมไทยหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ซึ่งยังคงเป็นอยู่ในลักษณะไม่เปลี่ยนแปลง
ไปจากที่เคยเป็นอยู่ก่อนหน้านี้เท่าไรนัก ทั้งที่บุคคลที่ประชาชนโดยทั่วๆ ไป เห็นว่าเป็นตัวแทนของ
ความเลวร้ายได้หมดอำนาจและเดินทางออกนอกประเทศไปแล้วนั้น ย่อมเป็นเครื่องแสดงยืนยัน
เป็นอย่างดีว่า การขจัดตัวบุคคลที่เลวร้ายนั้นไม่เพียงพอ จะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขระบบค้ำ
มิเช่นนั้น สังคมก็จะยังคงอยู่ในรูปเดิม

เพราะคนไทยมีค่านิยมยึดมั่นในตัวบุคคลดังกล่าว ทำให้การรวมตัวกันเป็นกลุ่ม หรือ
พรรคการเมือง ซึ่งต้องอาศัยหลักการและอุดมการณ์ เกิดขึ้นได้ยากในสังคมไทย พรรคการเมือง
ไทยที่ผ่านมาต่างก็อาศัยตัวบุคคลเป็นหลัก ซึ่งนอกจากจะมีลักษณะไม่เป็นพรรคการเมืองที่แท้จริง
ตามความหมายแล้ว ยังขาดความมั่นคง ต้องล้มลุกคลุกคลาน หรือสลายตัวไปเพราะตัวผู้นำพรรค
สิ้นบารมีหรือตายจากไป หรือมีฉะนั้นก็เพราะการเลือกตั้งสิ้นสุดลง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น
พรรคเสรีมนังคศิลาสิ้นชื่อไปเมื่อจอมพล ป. พิบูล สงคราม หัวหน้าพรรค และพลตำรวจเอกเผ่า
ศรียานนท์ เลขาธิการพรรคต้องออกนอกประเทศ หรือพรรคสหประชาไทย ซึ่งเป็นพรรครัฐบาล
ในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร ก็สิ้นไปพร้อมกับการสิ้นอำนาจของจอมพลถนอม เป็นต้น^{๑๐}

ในอีกประการหนึ่ง ค่านิยมยึดมั่นในตัวบุคคลทำให้คนไทยมีนิสัยเลือกผู้ปกครองและผู้
แทนราษฎรโดยอาศัยอารมณ์ความรักใคร่ชอบพอ หรือมีฉะนั้นก็เป็นเรื่องบุญคุณหรือความจงรัก
ภักดีส่วนตัวมากกว่าหลักการ อุดมการณ์ และความสามารถของบุคคลนั้นๆ ตัวอย่างนี้จะเห็นได้
จากการเลือกตั้งทั่วไปที่ผ่านมา เช่น การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ ๘ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.
๒๕๐๐ ผลการเลือกตั้งผู้สมัครอิสระได้รับเลือกเข้ามาเป็นจำนวนมากที่สุดในระยะหลัง คือ

^{๑๐}ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเมืองไทย," ใน การเมือง
และสังคม, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๓๓-๓๔.

การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ ๑๐ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ และครั้งที่ ๑๑ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ ซึ่งเป็น การเลือกตั้งระบบพรรค ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งก็เป็นผู้มาจากพรรคต่างๆ มากถึง ๒๒ และ ๑๔ พรรคจากในจำนวนทั้งหมด ๔๒ และ ๕๖ พรรค ตามลำดับ^{๑๑} นอกจากนั้นการเลือกตั้งโดย ทั่วๆ ไปในเขตและจังหวัดต่างๆ ผู้สมัครในนามของพรรคที่ได้รับเลือกส่วนใหญ่มักจะได้รับเลือก เพราะชื่อเสียงและคุณสมบัติส่วนตัวมากกว่าการสังกัดพรรค ในเรื่องนี้จะเห็นได้ชัดจากการวิจัย ของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งได้ผลว่า ประชาชนเลือกสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรโดยพิจารณาถึงตัวบุคคลมีจำนวนร้อยละ ๗๔.๘๔ ในขณะที่ผู้เลือกโดยพิจารณาพรรคมี เพียงร้อยละ ๒๐.๑๖ เท่านั้น^{๑๒} พรรคต่างๆ มีความตระหนักถึงในเรื่องนี้ดี การส่งลูกพรรค ลงสมัครแข่งขันรับเลือกตั้งในแต่ละครั้งของพรรคการเมืองต่างๆ จึงมักปรากฏว่าได้มีการ พิจารณาเลือกเห็นแต่ผู้ที่มีชื่อเสียงเป็นที่นับถือและรู้จักดีของประชาชนในเขตและจังหวัดนั้น ลง สมัครรับเลือกตั้งในเขตและจังหวัดนั้นๆ ลักษณะการเลือกผู้แทนราษฎรเช่นนี้ ทำให้เห็นได้เป็น อย่างดีว่า ผู้เลือกตั้งเลือกโดยพิจารณาตัวบุคคลมากกว่าพรรค

ผลของการเลือกตั้งที่เน้นตัวบุคคลก็คือ พรรคการเมืองจะเข้มแข็งได้ยากและขาด ความมั่นคง เพราะผู้ที่ได้รับเลือกตั้งสามารถทำตนเป็นอิสระต่อพรรคการเมืองหรือกลุ่มสมาชิก รัฐสภาที่ตนสังกัดอยู่ พรรคจึงขาดระเบียบวินัย การเรียกร้องผลประโยชน์ตอบแทนของสมาชิก สภาผู้แทนราษฎรย่อมจะเกิดขึ้นได้มาก ซึ่งจะเป็นชนวนทำให้สภาผู้แทนแตกแยก อ่อนแอ อันจะ ส่งผลทำให้การปกครองประชาธิปไตยในระบบรัฐสภาไม่มีเสถียรภาพ กล่าวได้ว่า รัฐประหาร ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๔ และการยุบสภาสมัยรัฐบาลผสมของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๘ มีส่วนเกิดขึ้นจากความรวนเรไม่แน่นอนและความโลภของสมาชิกสภาผู้แทน

^{๑๑}โปรดดูรายละเอียดใน ประณต นันทิยะกุล "ปภิกษการเมือง," ใน การเมือง และสังคม หน้า ๕๘๒.

^{๑๒}คณะอาจารย์ผู้ทำการวิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, รายงานผล การวิจัย เรื่อง ลักษณะบางประการของสถาบันสังคมไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบ ประชาธิปไตย (นครหลวงฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์, ๒๕๑๔), หน้า ๔๑.

กลุ่มสนับสนุนรัฐบาลอยู่มาก เหตุการณ์เช่นนี้จะต้องมีขึ้นอีกอย่างไม่สิ้นสุด รวมทั้งเป็นการยากที่ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยจะมั่นคงอยู่ได้ トラบโคที่คนไทยยังมีค่านิยมยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่าหลักการอยู่ ทั้งนี้เพราะ การปกครองแบบนี้มีความสลับซับซ้อน มีหลักการที่ปฏิบัติให้สำเร็จได้ยาก หรือเป็นการปกครองที่ยากที่สุด โดยเฉพาะต้องอาศัยเวลาอย่างมากพอที่ปล่อยให้ระบบนี้แก้ปัญหา ดังนั้น การจะปลูกฝังประชาธิปไตยให้มั่นคงในสังคมไทย สิ่งสำคัญประการหนึ่ง จะต้องหาทางลดค่านิยมยึดมั่นในตัวบุคคล และทำให้คนไทยเชื่อในระบบ รวมทั้งเป็นคนมีเหตุผลมากขึ้น

เคารพยกย่องผู้มีอาวุโส ในสังคมไทย ครอบครัว พ่อแม่เน้นอบรมสั่งสอนให้ลูกเป็นคนสุภาพอ่อนน้อม รั้งกรที่ต่ำที่สูง เครื่องครัดให้ลูกต้องเคารพเชื่อฟังพ่อแม่รวมทั้งญาติผู้ใหญ่ และให้น้องต้องปฏิบัติต่อพี่ในทำนองเดียวกัน โดยยึดถือตามประเพณี รวมทั้งถือว่า ผู้ใหญ่หรือผู้มีอายุมาก เป็นผู้ผ่านโลกมาก่อนมีประสบการณ์ในชีวิตมาก หรือเป็นผู้อาบน้ำร้อนมาก่อน จึงย่อมมีความรู้ ฉลาด สุขุม และเข้าใจโลกมากกว่า ทำอะไรจึงมักไม่ผิด ผู้น้อยจึงต้องให้ความเคารพเชื่อฟัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพ่อแม่ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีพระคุณให้การเลี้ยงดูอุปการะ อย่างไรก็ดี ในปัจจุบัน เพราะการศึกษาเจริญขึ้น ผู้น้อยสามารถที่จะรอบรู้ มีทักษะ มีความเฉลียวฉลาด สามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ และรับผิดชอบในหน้าที่สำคัญเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ได้ ด้วยการศึกษา ความเชื่อที่ว่า ผู้ใหญ่ผ่านโลกมาก่อนมีประสบการณ์ในชีวิตมาก หรือเป็นผู้อาบน้ำร้อนมาก่อน ย่อมมีความฉลาด สุขุม และเข้าใจโลกมากกว่าผู้น้อยดังกล่าวจึงไม่ถูกต้องนัก แต่อย่างไรก็ตาม ความเชื่อเช่นว่านี้ ก็ยังมีอิทธิพลต่อจิตใจคนไทยอยู่มาก

การอบรมปลูกฝังของครอบครัวดังเช่นที่กล่าวมานี้ ประกอบกับอิทธิพลของศาสนาพุทธที่เน้นสอนให้บุคคลเคารพนับถือกันตามวัยวุฒิ เป็นคนรู้จักตักตวงรู้คุณคน และให้เป็นคนซื่อสัตย์จงรักภักดี เป็นแรงหนุนส่งเสริมให้คนไทยเป็นคนพินอบพิเนาะ มีความเคารพยำเกรง และยอมตามผู้ใหญ่ผู้มีอายุมาก ซึ่งจะพัฒนาต่อไปทำให้คนไทยเป็นคนอ่อนน้อมยอมจำนน ยอมตาม และเคารพยำเกรงผู้มีอาวุโส ซึ่งหมายถึงผู้มีอายุมาก มีตำแหน่งสูง หรืออายุการทำงานมานาน รวมทั้งเป็นคนยอมรับสภาพตนเองและปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ผู้มีอำนาจในทำนองเดียวกัน ลักษณะเช่นว่านี้จะเห็นได้ชัดจากที่แสดงออกในสุภาษิตที่ว่า "เป็นผู้น้อยคอยกับประณมกร" หรือ "เดินตามหลังผู้ใหญ่ ลุ้ยขไม่กัก" รวมทั้งจะสังเกตเห็นได้โดยทั่วไปจากอากัปกิริยาที่ผู้น้อยแสดงต่อผู้

มีอาวุโส ตลอดจนผู้ใหญ่ผู้มีอำนาจเหนือกว่าหลายอย่าง เช่น การเดินหลักและก้มหัว การคุกเข่า นั่งต่ำกว่า การไหว้ การใช้ถ้อยคำและลดน้ำเสียงในการพูด เป็นต้น นอกจากนี้ ยังเห็นได้โดยทั่วไปว่า ในการเลือกผู้นำของกลุ่ม ผู้อาวุโสที่สุดมักจะได้รับเลือก ถึงแม้จะไม่ใช่ว่าผู้ที่มีความรู้ดีที่สุด หรือเป็นคนที่ดีที่สุดก็ตาม แม้แต่ในวงราชการก็มีการให้เกียรติ ตลอดจนการให้ความดีความชอบ ก็มักจะพิจารณาตามอายุ หรือตามอาวุโส และมักไม่พิจารณาตามความสามารถและผลงาน^{๑๓}

ผลของการที่คนไทยมีค่านิยมเคารพยกย่องผู้มีอาวุโสดังกล่าวก็คือ ในการปฏิบัติงานหลักคุณธรรมหรือความสามารถไม่ผู้จะมีความหมาย มีการยึดถือปฏิบัติกันน้อยมาก ผู้น้อยแม้จะมีความรู้ความสามารถมาก ก็ต้องให้ความเคารพเกรงกลัวและยอมตามผู้มีอาวุโส ตลอดจนผู้มีอำนาจตลอดเวลา ผู้น้อยไม่กล้าแสดงออกซึ่งความคิดเห็น เพราะกลัวไม่ถูกใจ ถูกอารมณ์ผู้ใหญ่ รวมทั้งผู้มีอำนาจ แม้แต่การใช้โทรศัพท์ โดยเฉพาะที่เป็นทางการ ผู้น้อยจะโทรศัพท์ถึงผู้ใหญ่ไม่ได้ ถือว่าเป็นการไม่เคารพ ไม่บังควร สิ่งเหล่านี้เป็นวัฒนธรรมที่ขัดต่ออุดมการประชาธิปไตย ซึ่งยึดมั่นในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ถือว่า ทุกคนเสมอภาคเท่าเทียมกัน และการแสดงความคิดเห็น การใช้เหตุผล เป็นสิ่งสำคัญของการปกครองแบบนี้

นิยมในระบบเจ้าขุนมูลนาย ลักษณะการปกครองของไทยสมัยโบราณ ชนชั้นปกครอง ซึ่งได้แก่ข้าราชการมีฐานะเป็นผู้นำ คอยแนะนำ และออกคำสั่งให้ประชาชนปฏิบัติตาม ประชาชนสามัญไม่มีสิทธิเข้าไปมีส่วนร่วมหรือควบคุมการปฏิบัติงานของข้าราชการแต่อย่างใด ข้าราชการจึงอยู่ในฐานะเป็นเสมือนเจ้านายที่ประชาชนสามัญจะต้องเคารพเชื่อฟัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยอยุธยา มีการแบ่งคนออกเป็นหลายชนชั้น มีสิทธิและหน้าที่ต่างกันตามศักดินา ยศ และตำแหน่ง ในระหว่างราชวงศ์ ขุนนางหรือข้าราชการ ไพร่ และทาส ข้าราชการมีหน้าที่ควบคุมบังคับบัญชาไพร่ฟ้าประชาชน บรรดาข้าราชการจึงมีอำนาจเหนือประชาชน ประชาชนคนสามัญทุกคนจะต้องมีมูลนายของตนสังกัดอยู่ สิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อควบคุมระเบียบของสังคม คือ

^{๑๓}ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเมืองไทย," ใน เรื่องเดิม, หน้า ๓๑.

โทษที่รุนแรงน่าสยดงิ้ว^{๑๔} โดยเฉพาะการไม่จงรักภักดีต่อเจ้านาย กำหนดโทษสำหรับความผิดมีลักษณะไปในทางรุนแรงมากเป็นพิเศษ^{๑๕} ลักษณะการจัดระเบียบสังคมเช่นว่านี้ ทำให้ประชาชนสามัญถูกควบคุมชีวิตและความเป็นอยู่ รวมทั้งต้องยอมสยบต่ออำนาจของผู้ปกครอง ยอมรับสภาพของตนเอง และจงรักภักดีต่อมุลนายของตนโดยสิ้นเชิง

เพราะสังคมไทยอยู่ในไต่ระบบเจ้ากับข้า นายกับบ่าว หรือระบบศักดินา ดังกล่าว มั่นคงเป็นเวลายาวนานหลายศตวรรษ คือ ตั้งแต่สมัยอยุธยาติดต่อกันเรื่อยมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น รวมทั้งระยะต่อมา คือ ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงปัจจุบัน สภาพของสังคมไทยไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบราชการยังครอบคลุม และยังมีอำนาจเหนือสังคมอยู่อย่างหนักแน่น^{๑๖} ประชาชนยังไม่สามารถเข้าไปมีส่วนควบคุมหรือตรวจสอบการปฏิบัติงานของข้าราชการได้ ข้าราชการจึงยังคงมีอำนาจเหนือประชาชนอยู่มากเหมือนเดิม สภาพความเป็นอยู่และจิตใจของประชาชนในสมัยปัจจุบันจึงไม่แตกต่างไปจากสมัยอยุธยามากนัก

สังคมไทยในสมัยอยุธยา นอกจากข้าราชการจะอยู่ในฐานะเป็นนายคอยควบคุมบังคับบัญชา มีอำนาจเหนือประชาชนแล้ว ข้าราชการยังมีอภิสิทธิ์และอยู่เหนือกว่าประชาชนในทุกทาง กล่าวคือ มีสิทธิในทางกฎหมาย(สามารถแต่งตั้งนายไปศาลแทนตน) และสิทธิที่จะได้รับแบ่งปันผลประโยชน์ทั้งในยามปกติและยามที่ได้ชัยชนะจากสงคราม^{๑๗} สามารถเกณฑ์แรงงานมาช่วยตนทำงาน ซึ่งส่วนมากเป็นงานเพาะปลูกได้ นอกจากนี้วิถีชีวิตของข้าราชการยังมีความสะดวกสบายหลายอย่างแตกต่างไปจากสามัญชน เช่น มีข้าทาสบริวาร สัตว์พาหนะไว้ใช้สอย

^{๑๔} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ศักดินากับพัฒนาการของสังคมไทย (กรุงเทพฯ: นำอักษรการพิมพ์, ๒๕๑๔), หน้า ๘๘.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓.

^{๑๖} ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, "สังคมสมัยอยุธยา," ใน ประวัติศาสตร์และการเมือง (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๖), หน้า ๖๗.

^{๑๗} ชัยอนันต์, เรื่องเดิม, หน้า ๘๘.

มีบ้านเรือนที่คิดว่าสามัญชนโดยทั่วไป^{๑๔} ดังนั้น ข้าราชการจึงมีโอกาสที่จะเลื่อนฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งเพิ่มอำนาจเกียรติยศได้มากกว่า และรวดเร็วกว่าสามัญชนมาก สิ่งเหล่านี้ประกอบกับความเชื่อที่ว่า บุคคลจะดีหรือร้าย เป็นผลจากการกระทำแก่ชาติปางก่อนของบุคคลนั้นๆ ซึ่งเป็นผลจากอิทธิพลของปรัชญาของศาสนาพุทธที่ปลูกฝังสอนกันส่วนใหญ่ในระดับชาวบ้านโดยทั่วไป ทำให้ข้าราชการเป็นผู้มีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ มีอำนาจวาสนาในสายตาของประชาชน ประชาชนคนไทยทั่วไปจึงมีความนิยมในระบบราชการ หรือมีค่านิยมในระบบเจ้าขุนมูลนาย ยอมรับและเคารพยกย่องข้าราชการ รวมทั้งยอมรับในสภาพของตนเอง ดังจะเห็นได้จากภาคีที่ว่า "แข่งเรือแข่งพายแข่งได้ แต่แข่งบุญวาสนาแข่งไม่ได้" และในขณะที่เดียวกันก็มีความประสงค์ที่จะให้ตนเองและลูกหลานได้เป็นข้าราชการ ซึ่งจะเห็นได้ชัดจากคำอวยพรที่ใหญ่ให้แก่ลูกหลานที่ว่า "โตขึ้นขอให้ได้เป็นใหญ่เป็นโต เป็นเจ้าคนนายคน"

เพราะระบบราชการยังครอบคลุมหรือมีอำนาจเหนือสังคมอยู่มากในปัจจุบันดังที่เคยกล่าวมาแล้ว ประกอบกับการเมืองการปกครองนับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ จนถึงปัจจุบันประชาชนไม่ได้เข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างแท้จริง อำนาจในทางการเมืองอยู่ในกำมือของกลุ่มข้าราชการทหารและพลเรือนชั้นนำ ผู้มีอำนาจทางการเมืองดังกล่าวจะปล่อยให้มีการเลือกตั้งทั้งในระดับรัฐบาลกลางและท้องถิ่น เป็นครั้งคราวเท่านั้น ส่วนมากมักจะนิยมแต่งตั้งสมาชิกสภาจากผู้ที่เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการประจำมาก่อน มากกว่าที่จะให้มาจากการเลือกตั้ง แม้แต่ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งมาก็มีเป็นจำนวนไม่น้อยที่เคยเป็นข้าราชการประจำมาก่อน บุคคลในคณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารส่วนมากก็มาจากข้าราชการประจำ สำหรับฝ่ายตุลาการก็เช่นเดียวกัน จะมีข้าราชการประจำเป็นผู้รับผิดชอบอยู่^{๑๕} กล่าวโดยสรุปแล้ว ผู้ที่ก้าวขึ้นมาใช้อำนาจทางการเมืองเป็นผู้ปกครองประเทศส่วนใหญ่ได้แก่ข้าราชการ โดยเหตุนี้ ค่านิยมในระบบราชการหรือระบบเจ้าขุนมูลนายจึงยังคงฝังแน่นมีอิทธิพลอยู่ในจิตใจของคนไทยในปัจจุบันนี้อยู่ เป็นอันมาก

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๑๕} ทินพันธุ์ นาคะตะ, "ความชอบธรรมในการปกครอง: ปัญหาและความหวังของไทย," วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ ๔ เล่มที่ ๒ (ตุลาคม ๒๕๑๔-มกราคม ๒๕๑๕), ๒๖-๒๗.

การมีค่านิยมในระบบเจ้าขุนมูลนายนั้น ทำให้คนไทยยอมรับความแตกต่างในสถานภาพของบุคคล เคารพยกย่องผู้มีศรัทธาบรรดาศักดิ์หรือมีฐานะทางสังคมสูง พิณอบพิเนาะและยอมรับตามผู้มีอำนาจ โดยถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้มีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ หรือผู้มีอำนาจวาสนาหรือบุญญาธิการสูง ยอมรับในอำนาจของข้าราชการ เห็นว่าข้าราชการมีฐานะทางการเมืองสูงกว่าประชาชนคนสามัญ ยอมรับในสภาพของตนเอง และมักเป็นคนนิ่งเฉยไม่คั่นร้นต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสถานภาพที่ดีขึ้น โดยเฉพาะไม่มีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง รวมทั้งเห็นว่า การเมืองการปกครองนั้นเป็นเรื่องของผู้มีบุญวาสนา มิใช่เรื่องสมควรที่คนธรรมดาสามัญชนจะเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย คนไทยส่วนใหญ่จึงนิยมและเคารพยกย่องผู้ปกครองที่มีศรัทธาบรรดาศักดิ์ ผู้มีฐานะทางสังคมสูง และผู้ที่มาจากการแต่งตั้งจากผู้มีอำนาจทางการเมืองมากกว่ามาจากการเลือกตั้ง ลักษณะเช่นว่านี้ ชัดต่ออุดมการประชาธิปไตย ซึ่งถือว่าทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีความศรัทธาในคุณค่าและศักดิ์ศรี รวมทั้งเคารพยกย่องเชื่อในความสามารถของบุคคล ประการสำคัญการปกครองแบบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ ประชาชนพลเมืองส่วนใหญ่ในสังคมจะต้องมีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครอง กล่าวได้ว่า ความล้มเหลวในการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยนั้น มีสาเหตุเพราะประชาชนคนไทยส่วนใหญ่มีค่านิยมในประการนี้อยู่มาก

อำนาจนิยม ในที่นี้หมายถึงความเชื่ออย่างมากในเรื่องอำนาจ ชอบใช้ความรุนแรงและเด็ดขาดในการแก้ปัญหา และยอมตามอำนาจ รวมทั้งการยอมรับ เชื่อฟัง และอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ มอบความไว้วางใจและความรับผิดชอบในทุกสิ่งทุกอย่างไว้กับผู้นำ ไม่ยอมรับความเสมอภาคและศักดิ์ศรีของบุคคล ไม่ยอมรับการใช้สิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ซึ่ง

แตกต่างไปจากตน เชื่อถือเรื่องโชคลาง พรหมลิขิต สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และผีสิง (Superstition and Stereotype) และยึดมั่นในค่านิยมแบบเดิม^{๒๐} (Conventional)

ลักษณะอำนาจนิยมของคนไทยนี้ เป็นผลลัพธ์จากกระบวนการเรียนรู้หลายระดับหลายขั้นตอน ในระดับแรก คือ ครอบครัว จะปรากฏว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลในครอบครัว ซึ่งส่วนมากมี พ่อ แม่ และลูกเป็นหลัก และอย่างมากที่สุดจะมีปู่ย่า หรือตายานเข้ามาเป็นสมาชิกสมทบ มีลักษณะเป็นแบบแนวตั้ง มีพ่อเป็นศูนย์กลางหรือมีอำนาจสูงสุด เป็นผู้ตัดสินใจและตัดสินใจปัญหาต่างๆ ถัดลงมา คือแม่ พี่คนโต แลเรื่อยลงไปตามลำดับจนถึงน้องคนสุดท้าย^{๒๑} ในด้านการอบรมสั่งสอน พ่อแม่จะเน้นอบรมสั่งสอนลูกให้เป็นคนสุภาพอ่อนน้อม รู้จักที่ต่ำที่สูง เกรงครด ให้ลูกเคารพและเชื่อฟังพ่อแม่รวมทั้งญาติผู้ใหญ่ และให้น้องต้องปฏิบัติต่อพี่ในท่วงเดียวกันดังที่เคยกล่าวมาแล้ว การปกครองเพื่อให้เด็กอยู่ในโอวาท พ่อแม่มักใช้วิธีลงโทษและชู้ให้เด็กเกรงกลัวในอำนาจ และส่วนใหญ่มักลงโทษโดยใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผลหรือชี้แจงให้เด็กเข้าใจ ลูกไม่สามารถที่จะแสดงความคิดเห็นถกเถียงหรือโต้แย้งพ่อแม่ได้ไม่ว่าในกรณีใด การอบรมปลูกฝังของพ่อแม่เช่นนี้ ย่อมทำให้เด็กมีค่านิยมแบบอัคราธิปไตย หรืออำนาจนิยม คือมีความเชื่อฟังและ

^{๒๐}See Robert A. Dahl, Modern Political Analysis (New Delhi: Pretice Hall of India (Private) Ltd., 1963), pp. 91-92; T.W. Adorno, et al., The Authoritarian Personality (New York: Harper, 1950), p. 228; As collected in Measures of Social Psychological Attitudes, eds. by John P. Robinson and Phillip R. Shaver (Michigan: Published by the Institute for Social Research, 1974), p. 308; และโปรดดู ทินพันธุ์ นาคะตะ "ประชาธิปไตย ความหมาย ปัจจัยเอื้ออำนวย การสร้างจิตใจ," วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ ๓ เล่มที่ ๒ (กุมภาพันธ์, ๒๕๑๗), ๑๘.

^{๒๑}Thinapan Nakata, The Problemes of Democracy in Thailand: A Study of Political Culture and Socialization of College Students (Bangkok: Praepittaya International, 1975), p. 3, 64, 144-147.

ยอมตามอำนาจของผู้ใหญ่โดยปราศจากข้อกังขาสงสัย ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นหรือโต้แย้งผู้มีอำนาจเหนือตน และมักจะเป็นคนไม่มีเหตุผล ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาแนวโน้มทางการเมืองหรือวัฒนธรรมทางการเมืองของเด็กในอนาคต ทำให้เป็นคนที่มีความเชื่อฟังและยอมตามผู้มีอำนาจ ยอมรับสภาพตนเอง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นหรือโต้แย้งผู้มีอำนาจเหนือตน มักเป็นคนไม่มีเหตุผล และไม่กระตือรือร้นเข้าไปมีส่วนในทางการเมือง

เมื่อเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในการปกครองแบบประชาธิปไตย ประชาชนคนอเมริกันส่วนใหญ่ มีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบเอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น ลักษณะการอบรมเด็กในครอบครัวแตกต่างจากครอบครัวไทยมาก กล่าวคือ ในครอบครัวอเมริกัน เขาจะไม่พยายามขัดขวางการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น หรือการกระทำอันเป็นการหาประสบการณ์ในชีวิตของเด็กเลย ครอบครัวของเขามีลักษณะเหมือนเป็นรัฐสภาขนาดเล็ก สมาชิกทุกคนในครอบครัวรู้สึกเป็นอิสระในการพูด ถกเถียงโต้แย้ง และเข้าร่วมในการตัดสินใจแต่ละครั้งของครอบครัว ลูกมีได้หวังที่จะให้พ่อแม่แนะนำสั่งสอนเสมอไป ว่าตนจะเลือกประกอบอาชีพอะไร และจะแต่งงานกับใคร พ่อแม่จะอยู่ในฐานะหัวหน้าครอบครัว ที่มีจิตใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นและใช้เหตุผลกับทุกคน^{๒๒} กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ พ่อแม่ในครอบครัวอเมริกัน ใช้วิธีการแบบประชาธิปไตยปกครองลูก คือ เมื่อเด็กยังอยู่ในวัยเยาว์ก็พยายามฝึกให้เด็กรู้จักคิด พูด และถกเถียงโต้แย้งอย่างมีเหตุผล เมื่อเด็กโตขึ้นก็เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่างๆ ของครอบครัว เป็นต้น

ที่กล่าวมานี้พอจะเป็นเครื่องยืนยันชี้ให้เห็นได้ว่า การอบรมปลูกฝังเด็กในครอบครัวนั้น มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลอยู่มาก การไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การเน้นให้เด็กต้องเคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่ การใช้ใช้อำนาจ และการใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผลของพ่อแม่ในครอบครัวไทย ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น จึงยอมเป็นสิ่งส่งเสริมให้คนไทยมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการหรือลักษณะอำนาจนิยม ซึ่ง

^{๒๒}William Ebenstein, Today's Isms (3 rd. ed. rev.; New Jersey: Prentice - Hall, 1955), p. 105.

เป็นสิ่งที่ขัดต่ออุดมการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างมาก ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป และกล่าวได้ว่า ครอบครัวเป็นตัวจักรสำคัญที่จะทำให้ลักษณะอำนาจนิยมนั้น มีความมั่นคงดำรงอยู่ในสังคมไทย กล่าวคือ เมื่อเด็กโตขึ้นมีครอบครัวมีลูกหลานของตนเอง ก็เอาระบบการสั่งสอน ซึ่งเป็นการปลูกฝังให้มีลักษณะอำนาจนิยมนั้นไปใช้กับลูกหลานของตนถ่ายทอดกันเรื่อยไปไม่มีวันสิ้นสุด สังคมส่วนกว้างจึงไม่มีวันที่จะเป็นประชาธิปไตยได้ ไม่ว่าในระดับการเมืองหรือระดับความสัมพันธ์ระหว่างคนต่อคน ด้วยเหตุนี้ การปฏิบัติต่อกันในส่วนที่ใกล้ชิดกัน คือ ครอบครัวดังกล่าว จึงออกจะเป็นระดับที่สำคัญที่สุด สมกับคำที่ว่า "ประชาธิปไตยเริ่มต้นในครอบครัว"^{๒๓}

ถัดจากครอบครัว เมื่อเด็กโตขึ้นไปโรงเรียน สถาบันนี้จะเป็นแหล่งที่เด็กจะได้รับการอบรม ในระดับนี้เด็กจะได้รับการย่ำให้เชื่อฟังและเคารพพ่อแม่ ครู ผู้ใหญ่ผู้มีอำนาจ รวมทั้ง สังคม และศาสนา ถูกเข้มงวดกวดขันในเรื่องการแต่งกายและความประพฤติ ครูถือว่าได้รับมอบอำนาจในการปกครองต่อจากพ่อแม่ จึงมีสิทธิใช้อำนาจลงโทษเด็ก และเช่นเดียวกัน การลงโทษครูมักใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล และเพื่อต้องการให้เด็กเกรงกลัวและยอมรับในอำนาจเหนือของตนมากกว่าที่จะเพื่อให้เด็กเข้าใจ การอบรมของครูเช่นนี้ ย่อมเป็นการย่ำให้เด็กมีลักษณะอำนาจนิยมซึ่งได้รับมาจากพ่อแม่ในครั้งแรกให้ฝังแน่นยิ่งขึ้น

ในด้านระบบการศึกษา ลักษณะการสอนจะเป็นแบบครอบงำให้นักเรียนจดตาม ไม่ให้ นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และตัวครูไม่ชอบให้นักเรียนโต้แย้งหรือคัดค้าน^{๒๔} ถือว่า ครู ย่อมรู้ดีกว่า ความรู้ ตลอดจนความคิดของครูย่อมถูกต้องเสมอ ครูคือมาตรฐานความคิดความงาม และความจริงสำหรับนักเรียน ลักษณะของการศึกษาเช่นนี้ เป็นการศึกษาที่ครูเป็นผู้ถ่ายทอด ความรู้ให้แต่อย่างเดียว การเรียนที่ได้ผลหมายถึงการท่องจำให้ได้มากที่สุด และการเรียนให้ดียังหมายถึงการท่องจำและตอบคำถามในแนวที่ผู้สอนเชื่อและสอนดั้งเดิม

ลักษณะของการศึกษาเช่นว่านี้ มิใช่ปรากฏอยู่เฉพาะแต่ในระดับโรงเรียนเท่านั้น แม้แต่ในวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูง และผู้ที่เข้าไปศึกษาได้ชื่อว่า เป็น

^{๒๓} กมล สมวิเชียร, เรื่องเดิม, หน้า ๑๔.

^{๒๔} Nakata, op.cit., pp. 88-89.

ปัญญาชน ระบบการศึกษามีลักษณะอยู่ในทำนองเดียวกัน โดยเฉพาะในวิธีการศึกษาหาความรู้ ในมหาวิทยาลัย ซึ่งน่าที่ผู้ศึกษาจะได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ใช้ความคิดของตนศึกษา พิจารณาวิเคราะห์สิ่งต่างๆ โดยหลักเหตุผล แทบจะไม่ปรากฏมีอยู่เลย ในลักษณะเช่นนี้ ย่อมส่งผล ทำให้นักเรียนนิสิตนักศึกษาเชื่อมั่นสิ่งที่ครูและอาจารย์สอนที่สังคมเดิมกำหนดไว้ ว่าเป็นสิ่งที่ดีและ ถูกต้อง เป็นคนไม่กล้าแสดงความคิดเห็นโต้แย้งกับผู้อื่น และหวาดกลัวต่อสิ่งแปลกใหม่และการ เปลี่ยนแปลง^{๒๔} ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อแนวโน้มทางการเมืองของนักเรียนนิสิตนักศึกษา คือ ทำให้นัก นิสิตนักศึกษามีลักษณะอำนาจนิยม กล่าวคือ จะยึดถือความคิดเห็นตัวเองเป็นใหญ่ ไม่ยอมรับฟัง ความคิดเห็นของคนอื่น ยอมรับผู้ที่อยู่ในฐานะสูงกว่า ยอมตามผู้มีอำนาจและตนเองก็พยายาม แสวงหาการมีอำนาจ^{๒๖} ซึ่งจะส่งผลทำให้เป็นผู้ตามที่ดี นิ่งเฉย ไม่มีความกระตือรือร้นสนใจ เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งจะ เป็นอุปสรรคต่อการปกครองแบบประชาธิปไตยมาก ทั้งนี้ เพราะว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นจะสำเร็จได้ ต้องอาศัยการเข้ามีส่วนร่วมของ ประชาชนอย่างกว้างขวาง เมื่อประชาชนส่วนใหญ่มีความเฉยเมยไม่กระตือรือร้นสนใจเข้าไป เกี่ยวข้องกับการเมือง ประชาธิปไตยจึงย่อมจะเกิดขึ้นได้ยาก

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว เมื่อพิจารณาถึงด้านประวัติศาสตร์ เราจะพบว่า เป็นเวลา หลายร้อยปีติดต่อกัน ที่สังคมไทยปกครองด้วยระบบเผด็จการ ในสมัยแรก คือ สมัยสุโขทัย ซึ่ง เริ่มต้นในปี พ.ศ. ๑๗๘๑ การปกครองในสมัยนั้นมีลักษณะเป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูก^{๒๗} ถือกันว่า กษัตริย์ ทรงมีฐานะเป็นเสมือนบิดาของพลสกนิกร ทำหน้าที่ปกครองให้พลเมืองเป็นสุข

^{๒๔} เอกกมล สายจันทร์, "บทบาทปัญญาชนไทยต่อการพัฒนาการเมือง," ใน การพัฒนาการเมืองไทย บรรณาธิการโดย ลีชิต ธีรเวคิน (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แพร่พิทยา อินเตอร์เนชันแนล, ๒๕๑๔), หน้า ๒๔๕.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๕-๒๔๖.

^{๒๗} สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, ชุมนุมพระนิพนธ์ (พระนคร: โรงพิมพ์ เจริญธรรม, ๒๔๔๔), หน้า ๑๗-๑๘; ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, "การปกครองสมัยสุโขทัย," ใน ประวัติศาสตร์และการเมือง, หน้า ๓๔-๓๕.

ทรงเป็นที่พึ่งในยามที่มีภัยพิบัติ ทรงป้องกันให้พ้นจากศัตรู และทรงระงับข้อพิพาทต่างๆ อันเกิดขึ้นภายในด้านความยุติธรรม^{๒๘} แนวความคิดเช่นนี้ยังมีปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากการถวายฎีกาต่อกษัตริย์ ทรงรักษาสติเสรีภาพต่างๆ อันเป็นสมบัติของชนที่เป็นอิสระ และทรงส่งเสริมศีลธรรมจรรยา ตลอดจนวิชาความรู้ต่างๆ^{๒๙} ภายใต้การปกครองแบบนี้ กษัตริย์มีอำนาจเด็ดขาดในการปกครองแต่ผู้เดียว ข้าราชการเป็นตัวแทนของพระองค์ ทำหน้าที่ปกครองดูแลให้ความช่วยเหลือแนะนำ สอน รวมทั้งคอยสนองความต้องการของประชาชน ฝ่ายประชาชนอยู่ในฐานะเป็นผู้ถูกปกครองคอยรับคำสั่งและปฏิบัติตาม รวมทั้งคอยรับความช่วยเหลือจากชนชั้นปกครองหรือข้าราชการ มีหน้าที่ช่วยเหลือและบำรุงสุขของผู้ปกครอง^{๓๐} ลักษณะของการปกครองแบบนี้ เป็นการปลุกฝังประชาชนให้คอยเป็นผู้ตาม และยอมรับในอำนาจของผู้ปกครอง และปลุกฝังให้ผู้ปกครองหรือข้าราชการเคยชินกับการเป็นนาย มีอำนาจอยู่เหนือประชาชน ซึ่งยังมีอิทธิพลถ่ายทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ในสมัยอยุธยา ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๑๘๔๓ การปกครองได้เปลี่ยนไปเป็นแบบเทวราชย์ หรือเทวสิทธิ อันเป็นการปกครองตามคติของพราหมณ์ (Brahmnic Conceptions)

^{๒๘} ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, "การปกครองสมัยสุโขทัย," ใน เรื่องเดิม, หน้า ๓๔; and H.G. Quaritch Wales, Ancient Siamese Government and Administration (New York: Paragon Book Reprint, Corp., 1965), p.15.

^{๒๙} ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, "การปกครองสมัยสุโขทัย," ใน เรื่องเดิม, หน้า ๓๔.

^{๓๐} ทินพันธุ์ นาคะตะ, "ความชอบธรรมในการปกครอง: ปัญหาและความหวังของไทย," เรื่องเดิม, ๒๐.

ซึ่งไทยเราได้รับโอนการนำเข้ามาของพวกเขา^{๓๑} การปกครองแบบนี้ ถือกันว่า กษัตริย์ เป็นสมมติเทพ เป็นพระเจ้าบนโลกมนุษย์ มีอำนาจล้นพ้น เป็นเจ้าชีวิตของผู้ได้ปกครองทุกคน คำสั่งของพระองค์ถือว่าเป็นเทวโองการ ที่ทุกคนจะต้องเชื่อฟัง โดยไม่มีข้อแม้ จะคัดค้าน หรือวิพากษ์วิจารณ์ไม่ได้^{๓๒} ข้าราชการถือว่าเป็นผู้ได้รับพระราชโองการต่อจากกษัตริย์ จึงมีอำนาจมาก ซึ่งผู้ใต้บังคับบัญชาจะต้องปฏิบัติต่อตนในทำนองเดียวกันลดหลั่นกันลงไป ความสัมพันธ์เช่นนี้รวมไปถึงประชาชน ซึ่งจะต้องให้ความเชื่อฟัง และปฏิบัติตามความประสงค์ของข้าราชการด้วยการปกครองแบบเทวสิทธิ์นี้ กระทำให้ชนชั้นปกครองกลายเป็นชนชั้นหนึ่งต่างหาก มีอิทธิพลเหมือนประชาชนมาก ราษฎรกลายเป็นผู้อยู่ใต้อำนาจและผู้ถูกปกครองอย่างแท้จริง สมบูรณาญาสิทธิราชย์ถือกำเนิดมาจากระบบนี้ และเป็นที่มาของลัทธิข้ากับเจ้า หรือนายกับบ่าวหรือทาส และระบบศักดินา

ภายใต้การปกครองแบบนี้ เพราะกษัตริย์มีอำนาจล้นพ้น การขัดพระราชโองการของพระองค์มีโทษรุนแรง ข้าราชการที่มีตำแหน่งสูงมีอำนาจมีอิทธิพลมาก ก็ไม่ปลอดจากการถูกลงโทษอย่างสาหัสในกรณีที่กระทำความผิด โดยเฉพาะการไม่จงรักภักดีต่อเจ้านาย บทก่าหนดโทษสำหรับความผิดมีลักษณะไปในทางรุนแรงมากเป็นพิเศษ ดังที่เคยกล่าวมาแล้ว ชีวิตที่

---

^{๓๑}Robert Hein - Geldern, "Conceptions of State and Kingship in Southeast Asia," (Cornell University, Southeast Asia Program, Data paper no. 18, 1956); Quoted in Fred W. Riggs, Thailand: The Modernization of Bureaucratic Polity (Honolu: East - West Center Press, 1966), p. 17; Bishop Smith, Siam, Book I (Bethesda, Maryland: Decature Press, Inc., 1966), p. 44; David A. Wilson, Politics in Thailand (New York: Cornell University Press, 1962), p. 89; and Wales, op.cit., p. 16.

^{๓๒}ทินพันธุ์ นาคะตะ, "ความชอบธรรมในการปกครอง: ปัญหาและความหวังของไทย," เรื่องเดิม, ๒๑.

ต้องการอยู่รอดนั้น คุณธรรมที่จำเป็น ก็คือการเชื่อฟัง แต่เพียงอย่างเดียว^{๓๓} สิ่งนี้มีอิทธิพล
ทำให้คนไทยยอมสยบต่ออำนาจมีความเชื่อฟังโดยุษย์

การปกครองแบบทาสีทมิฬนี้มีติดต่อมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในสมัยรัชกาล
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การปกครองได้เปลี่ยนไปเป็นแบบที่ถือว่า กษัตริย์อยู่
ในฐานะประมุขผู้บริหารประเทศ^{๓๔} และต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงล้มล้างระบอบสมบูรณาญา-
สิทธิราชมาเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีกษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญในปี พ.ศ. ๒๔๗๕

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการปกครองจะได้เปลี่ยนมาเป็นแบบประชาธิปไตยดังกล่าวกว่า
ประชาชนคนไทยก็ยังไม่ได้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง การเปลี่ยนแปลงมีลักษณะ
เป็นการเปลี่ยนอำนาจในการปกครองจากกษัตริย์มาอยู่ในมือข้าราชการทหารและพลเรือนชั้นนำ
กลุ่มน้อย จริงอยู่แม้จะมีอยู่บ้างเป็นครั้งคราวที่ผู้มีอำนาจในการปกครองปล่อยให้ประชาชนได้
เข้ามีส่วนร่วมในการปกครอง แต่ก็เพียงระยะเวลาอันสั้นและไม่ต่อเนื่อง ประชาธิปไตย
ของไทยมีลักษณะล้มลุกคลุกคลานมีการทำรัฐประหารยึดอำนาจและปกครองประเทศแบบเผด็จการ
อยู่เสมอมา ดังนั้น โอกาสที่ประชาชนคนไทยจะได้รับการเรียนรู้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบ
ประชาธิปไตยจากการถ่ายทอดของระบบการปกครองจึงแทบจะไม่มี และเมื่อเทียบกับการได้รับ
การเรียนรู้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการที่เป็นผลจากการถ่ายทอดของระบบการปกครอง
แบบเผด็จการที่มีติดต่อกันเป็นเวลายาวนาน และทั้งในสมัยปัจจุบัน การปกครองแบบประชาธิปไตย
ก็ล้มลุกคลุกคลาน รวมทั้งสถาบันหลักของสังคมไทย อันได้แก่ ครอบครัว สถาบันการศึกษา รวมทั้ง
ทั้งศาสนาซึ่งจะได้กล่าวต่อไป ต่างก็ถ่ายทอดมีส่วนร่วมเชื้อหรือสนับสนุนต่อการมีวัฒนธรรมทางการเมือง
แบบเผด็จการ ดังที่กล่าวมาแล้ว สามารถจะกล่าวได้ว่าการได้รับการเรียนรู้วัฒนธรรมทาง
การเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนคนไทยมีอยู่เพียงน้อยนิด ซึ่งจะถูกลบเลือนด้วยอิทธิพล
การถ่ายทอดของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการ อย่างแทบจะไม่หลงเหลือรื้อรอยอยู่เลย

^{๓๓} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, เรื่องเดิม, หน้า ๔๔.

^{๓๔} Nakata, op.cit., p. 3; and Wilson, op.cit., pp. 98-100.

ยิ่งไปกว่านั้น ศาสนาพุทธที่สอนกันในระดับชาวบ้านทั่วไปที่สอนให้เชื่อว่า การดี หรือชั่ว เป็นผลจากการกระทำของบุคคลนั้นๆ ในชาติปางก่อน ดังที่ได้เคยกล่าวมาแล้ว และการกระทำดีหรือชั่วในปัจจุบันย่อมจะส่งผลแก่บุคคลในชาติต่อไป มีส่วนส่งเสริมให้คนไทยยอมรับในสภาพของตนเอง เป็นคนไม่กระตือรือร้น โดยคิดว่าชาติก่อนมิได้ทำกรรมดีไว้ ชาตินี้จึงต้องรับกรรม และต้องทนรับกรรมเพื่อคอยรับความสุขในชาติหน้า และทำให้คนไทยส่วนมากยอมรับนับถือผู้ปกครองผู้มีอำนาจตลอดจนผู้มีสถานะทางสังคมสูง โดยถือกันว่า บุคคลเหล่านี้เป็นผู้มีอำนาจวาสนา มีบุญญาธิการมาก จึงเป็นการสมควรแล้วที่จะเป็นผู้ได้รับความสุข มีสิทธิโดยชอบธรรม ที่ได้เป็นผู้ปกครองและใช้อำนาจ ด้วยเหตุนี้ คนไทยส่วนมาก จึงมักให้การยอมรับสิทธิยอมตามอำนาจ เคารพและ เชื่อฟังผู้ปกครองผู้ใช้อำนาจนั้นโดยปราศจากข้อกังขาสงสัยใดๆ ในแต่ละยุคแต่ละสมัยเรื่อยมา

ลักษณะอำนาจนิยมนั้น เป็นสิ่งที่ขัดต่ออุดมการประชาธิปไตยอย่างตรงข้าม โดยเฉพาะลักษณะอำนาจนิยมของคนไทย ซึ่งเป็นไปในทางยอมรับอำนาจทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นอำนาจที่ชอบด้วยกฎหมายหรือมีความชอบธรรมหรือไม่ การมีค่านิยมในประการนี้ของคนไทย นอกเหนือจากจะเป็นอุปสรรคอันใหญ่หลวงของการปกครองแบบประชาธิปไตยแล้ว ยังสนับสนุนทำให้การปกครองแบบเผด็จการของไทยมีความมั่นคงมาก กล่าวได้ว่า ที่สังคมไทยไม่สามารถปลูกฝังประชาธิปไตยได้ทั้งที่เราได้มีการเปลี่ยนแปลงพยายามนำเอาการปกครองแบบนี้มาใช้นับเป็นเวลานานถึง ๔๕ ปีแล้ว ก็เพราะเหตุประการสำคัญประการหนึ่งที่ว่า ประชาชนคนไทยส่วนมากยังมีลักษณะอำนาจนิยมดังกล่าวนี้มากอยู่นั่นเอง

สรุป

สังคมไทยเป็นสังคมแบบเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่อาศัยและประกอบอาชีพทำนา แยกย้ายกันอยู่ตามชนบท มีลักษณะการผลิตอยู่ในขั้นปฐมภูมิหรือแบบดั้งเดิม ประชากรมีรายได้ต่อหัวอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ความยากจน ประกอบกับการอยู่ห่างไกลติดต่อกับสังคมโลกภายนอกได้ยากลำบาก ทำให้โอกาสที่จะได้รู้เห็นสังคมโลกภายนอก และการได้รับความคิดใหม่ๆ ตลอดจนการที่จะได้รับการศึกษาของประชากรส่วนใหญ่จึงมีอยู่น้อย ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง วัฒนธรรมและประเพณีของไทยไม่ถูกแทรกแซงหรือได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกมากนัก

แตกต่างจากประเทศในเอเชียอาคเนย์อื่นๆ ซึ่งต้องตกอยู่ใต้การปกครองของประเทศมหาอำนาจตะวันตกในสมัยการค้าอาณานิคม โดยเหตุนี้ ไทยจึงสามารถรักษาวัฒนธรรมต่างๆ ไว้ได้เป็นส่วนใหญ่ และถ่ายทอดต่อกันมาถึงปัจจุบัน

วัฒนธรรมต่างๆ ที่มีอิทธิพลหรือเป็นวัฒนธรรมทางการ เมืองที่สำคัญของไทย ซึ่งทั้งนี้ น่าเชื่อว่าเป็นต้นน้ำต้นตอ ได้แก่ ลักษณะอิสระนิยมหรือปัจเจกนิยม ยึดมั่นในตัวบุคคล เคารพยกย่องผู้มีอาวุโส นิยมในระบบเจ้าขุนมูลนาย และลักษณะอำนาจนิยม วัฒนธรรมทางการเมืองแต่ละประการ มีความขัดต่ออุดมการประชาธิปไตยและในขณะเดียวกัน ก็ส่งเสริมต่อระบบเผด็จการมาก ซึ่งกล่าวได้ว่า ความล้มเหลวในการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทย มีสาเหตุสำคัญเนื่องมาจากการมีวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าวนี้ โดยเฉพาะลักษณะอิสระนิยม ซึ่งมีลักษณะรักอิสระสุดโค้ง ไม่เคารพพระ เบียดภฎ เกณฑ์แม่แต่กฎหมาย ไม่มีความรู้สึกผูกพันและไม่สนใจสังคม ซึ่งการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น เป็นการปกครองที่ยึดมั่นในหลักกฎหมาย มีรัฐธรรมนูญบัญญัติกฎเกณฑ์ต่างๆ ของระบบ และการปกครองแบบนี้จะสำเร็จได้ ขึ้นอยู่กับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างกว้างขวาง ความรู้สึกไม่ผูกพันและไม่สนใจสังคม ย่อมทำให้บุคคลนี้เฉยไม่สนใจเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง และลักษณะอำนาจนิยม ซึ่งหมายถึงการชอบใช้ความรุนแรงและเด็ดขาดในการแก้ปัญหา และยอมตามอำนาจ รวมทั้งการยอมรับ เชื้อพึ่งและอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ ซึ่งเป็นลักษณะที่ขัดต่ออุดมการประชาธิปไตยอย่างตรงข้าม โดยเหตุนี้การปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยจึงยอมไม่สามารถสำเร็จได้ ถ้าประชาชนคนไทยส่วนใหญ่มีลักษณะ เช่นว่านี้

ดังนั้น การจะปลูกฝังประชาธิปไตยให้มั่นคงในสังคมไทย สิ่งสำคัญที่สุดประการหนึ่ง จะต้องหาทางขจัดหรือให้วัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าวข้างต้นนี้ของคนไทยลดลง ทั้งนี้โดยพัฒนาให้สถาบันหลักต่างๆ ของสังคม อันได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และศาสนา เปลี่ยนแปลงการอบรมปลูกฝังค่านิยมหรือวัฒนธรรมใหม่ให้สนับสนุนหรือเอื้อต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย รวมทั้งผู้มีอำนาจทางการเมืองการปกครองต้องปล่อยให้มีการปกครองแบบนี้